

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

*щодо академічної мобільності студентів у
закладах вищої освіти в сучасному просторі*

Київ 2020

УДК 378. 091 (072)
М 545

Укладачі:

Василишина Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Факультет міжнародних відносин, Національний авіаційний університет;

Скирда Т.С., викладач кафедри іноземних мов, Факультет міжнародних відносин, Національний авіаційний університет.

Рецензенти:

Бонацька І.В. – канд. філ. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов Факультету міжнародних відносин, Національний авіаційний університет

Мельник Є.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Факультет міжнародних відносин, Національний авіаційний університет.

Затверджено вченої ради Факультету міжнародних відносин (протокол № 8 від 21 листопада 2019 р.)

Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі //

укладачі: Н.М. Василишина, Т.С. Скирда – К.: НАУ, 2020. – 36 с.

Методичні рекомендації щодо імплементації академічної мобільності у рамках сучасного навчально-виховного процесу Факультету міжнародних відносин містять основні положення, концептуальні засади, базовий термінологічний апарат суспільного явища; сучасний стан розвитку та актуальності серед студентів вишів України. Крім того, практична значущість рекомендацій характеризується наявністю прикладів практик студентів. Дана розробка може стати корисною не лише для студентів галузі знань 0302 «Міжнародні відносини», а й багатьох інших спеціальностей.

ВСТУП

За умови постійно зростаючих вимог до якості освіти перед українськими вищими навчальними закладами (ВНЗ) виникла проблема необхідності підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку. Усе це звертає увагу на те, що міжнародна співпраця університетів є невід'ємною складовою існування та розвитку вітчизняних ВНЗ. Міжнародна співпраця, академічна мобільність студентів, участь у міжнародних освітніх програмах та проектах є пріоритетом розвитку освіти сьогодення. Завдяки міжвузівським партнерським зв'язкам молодь навчається разом з однолітками різних країн світу, розвиває міжкультурне взаєморозуміння та адаптується до життя і роботи у глобальному просторі. Кількість академічно-мобільних студентів непинно зростає по всьому світу: експерти прогнозують стрімке зростання їх кількості і в майбутньому. Зокрема, очікується, що у 2025 році вона досягне позначки 5,8 млн осіб.

Відповідно до Наказу МОН України № 635 від 29.05.2013 академічна мобільність студентів передбачає їхню участь у навчальному процесі вищого навчального закладу, проходження навчальної або виробничої практики, проведення наукових досліджень з можливістю перезарахування в установленому порядку освоєних навчальних дисциплін, практик. Академічна мобільність студентів здійснюється на підставі укладення угод про співробітництво між іноземним вищим навчальним закладом та вищим навчальним закладом України, між двома вищими навчальними закладами України, між групою вищих навчальних закладів різних країн за узгодженими та затвердженими в установленому порядку індивідуальними навчальними планами студентів та програмами навчальних дисциплін, а також у рамках міжурядових угод про співробітництво в галузі освіти.

Будь-які організаційно-правові відносини, що виникають в сфері вищої освіти, регулюються низкою державних нормативних актів. Основним в Україні є Закон “Про вищу освіту” (2014р.), який встановлює правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях .

Згідно цього закону «академічна мобільність» - можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Досліджувана нами тема академічної мобільності традиційно стосувалась здобувачів вищої освіти, наукових та науково-педагогічних працівників, а віднедавна, в контексті питання якості вищої освіти і відповідності європейським та/або світовим нормами та стандартам, – і навчальних програм та установ.

Таким чином, міжнародна академічна мобільність спрямована на досягнення таких цілей:

– брати участь у міжнародних інформаційних освітніх процесах, переймати нові ідеї або технології, включаючи ідеї, пов'язані з їх використанням.

– покращити викладацьку та адміністративну спроможність вищих навчальних закладів через запозичення міжнародного досвіду (в тому числі і шляхом опитування та анкетування студентів-іноземців стосовно якості виконання університетом цих функцій);

- повернути і зберегти, навіть тимчасово, найталановитішу молодь для її самореалізації на користь країни-реципієнта;
- стати джерелом доходів для економіки та закладу вищої освіти країни-реципієнта.
- допомогати країнам нарощувати науковий потенціал.

Така полівекторність завдань вимагає постійного реагування відповідальних органів системи державного управління, оновлення галузевого нормативного забезпечення, оперативної адаптації до внутрішніх та зовнішніх змін, викликів та реформ, що реалізуються відповідно до вимог епохи глобалізації й інтернаціоналізації вищої освіти.

Метою методичних рекомендацій є інформативним поширення основних важливих аспектів академічної мобільності, її ролі в контексті міжкультурної комунікації вихованців вітчизняних вишів.

Публікація складається із шести розділів, загальних висновків та розширеного списку використаної і додаткової літератури. Методична розробка покликана дати критичну оцінку потенційних численних можливостей та реального стану академічної мобільності студентів України. Методична розробка спрямована продемонструвати, що дане явище є одним із головних чинників трансформації вітчизняного освітнього простору.

За підсумками наукового дослідження, словосполучення «академічна мобільність» не завжди є зрозумілим студентам, з чого можна припустити, що відповідна практика не є поширеною. Серед потенційних бар'єрів та перешкод академічної мобільності для сучасного студента вирізняються такі: складність цієї діяльності, потреба у фінансових ресурсах для її впровадження, недостатнє знання мов, слабкі інформованість та активність самого студентства.

ЗМІСТ

1. Положення про академічну мобільність студентів_____	7
2. Концептуальні засади академічної мобільності в Європейському науково-освітньому просторі_____	9
3. Термінологічна система у сфері академічної мобільності _____	12
4. Стан академічної мобільності в Україні_____	13
5. Академічна мобільність у вищій освіті України_____	18
6. Відгуки студентів вишів України про академічну мобільність: реальні труднощі та потенційні можливості_____	24
7. Рекомендації щодо розвитку академічної мобільності як засобу інтеграції України у світовий науково-освітній простір_____	28
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ_____	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ_____	32

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Положення про академічну мобільність студентів

1.1. Загальні положення.

– Основним завданням розбудови європейського освітнього і наукового простору, викладеним у Болонській декларації, є сприяння академічній мобільності студентів і наближенню національної системи освіти до загальноєвропейської.

– Академічна мобільність студента – це можливість для нього “переміщуватися” з одного вищого навчального закладу до іншого з метою обміну досвідом, отримання додаткових можливостей поглиблення своїх знань, умінь, накопичення кредитів, отримання доступу до визнаних освітніх та наукових центрів. У Болонському процесі розрізняють два види академічної мобільності студентів – “вертикальну” та “горизонтальну”. Під вертикальною мобільністю розуміють повне навчання студента за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем у закордонному ВНЗ, під горизонтальною – навчання там протягом обмеженого часу.

– Мобільність студентів ВНЗ організується на підставі партнерської угоди про співробітництво із зарубіжними університетами.

– Європейська кредитно-трансферна система (ЄКТС) надає університетам інструментарій для гарантування прозорості налагодження зв'язків між вищими навчальними закладами, розширення можливостей вибору для студентів; сприяє визнанню навчальних досягнень студентів закладами освіти шляхом використання загальнозрозумілої системи оцінювання і зарахування в базовому навчальному закладі дисциплін, опрацьованих студентом у закордонних

університетах.

– Прозорість та можливість порівняння навчальних програм забезпечується такими засобами:

– Введенням кредитів ЄКТС, які є числовим еквівалентом для окреслення обсягу навчального навантаження студентів, необхідного для повного засвоєння відповідної навчальної дисципліни;

– Створенням Інформаційного пакета, який надає письмову інформацію студентам і працівникам про навчальні заклади, факультети, організації, структуру навчальної програми та окремих дисциплін;

– Забезпеченням кожного студента описом навчальних досягнень (академічною довідкою), який відображає здобутки студента в навчанні у спосіб, що є загальноприйнятим та загальнозрозумілим, і може легко передаватися від одного закладу освіти до іншого;

– Підписанням академічної угоди, що стосується навчальної програми, за якою буде проводитись навчання, і кредитів ЄКТС, які будуть присвоєні за успішне її виконання (закінчення); навчальний контракт є обов'язковим як для того, хто навчає і скеровує студента на навчання, так і для приймаючого студента на навчання, а також і для самого студента.

– Положення складене на основі чинних нормативно-правових документів, що регламентують діяльність вищої школи України і є нормативним документом ХНУ. Воно визначає і встановлює порядок проведення навчання студентів у закордонних вищих навчальних закладах-партнерах і зарахування дисциплін, опанованих ними у цих закладах.

– Ресурсне забезпечення академічної мобільності студентів

– Фінансування навчання у закордонних ВНЗ може

здійснюватись за кошти організацій, підприємств, установ тощо усіх форм власності або коштів фізичних осіб.

– Студент, який навчається в університеті за кошти державного бюджету і отримує стипендію, продовжує її отримувати впродовж поточного семестру навчання у закордонному навчальному закладі. Стипендія на наступний семестр призначається йому згідно із чинним законодавством України за результатами виконання навчальної програми у закордонному ВНЗ відповідно до угоди.

– Для призначення стипендії на наступний семестр студент має подати до стипендіальної комісії факультету, студентом якого він є у базовому університеті, довідку про результати сесії, підписану деканом і скріплену печаткою закордонного університету, де тимчасово навчається студент. Результати навчання у довідці мають бути обов'язково представлені і за шкалою ЄКТС.

– Інші фінансові питання, такі, як плата за навчання у закордонному університеті (якщо таке має місце), за проживання тощо, студент вирішує самостійно, в тому числі, залучаючи різні джерела фі-нансування.

– Базовий університет, крім стипендіального забезпечення, інших фінансових витрат не несе.

2. Концептуальні засади академічної мобільності в Європейському науково-освітньому просторі

У сучасному суспільстві освіта і знання стають транскордонним та транснаціональним явищем. Формування єдиного світового освітнього простору відбувається через зближення підходів різних країн до організації освіти, а також через визнання документів про освіту інших країн. Загальноєвропейський простір вищої освіти (EHEA) й загальноєвропейський дослідницький простір (ERA)

утворюють сучасне європейське суспільство знань. Спільний європейський освітній простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування самого спільного освітнього простору.

Стосовно країни розрізняють зовнішню академічну мобільність і внутрішню. За способом організації розрізняють організовану (здійснюється в рамках економічного, політичного або міжуніверситетського академічного партнерства) та індивідуальну (з власної ініціативи студента). В залежності від мети розрізняють горизонтальну (на певний строк під час навчання) та вертикальну мобільність (з метою отримання наступного академічного чи наукового ступеня).

Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки. Вона стає відповіддю національних систем освіти на виклики глобального освітнього простору, жорстку конкуренцію на ринку освітніх послуг. Європейська Комісія зазначає, що навчання за кордоном повинне стати стандартним елементом університетської освіти.

За даними ЮНЕСКО, всього у 2010 році 3,6 млн студентів здобували вищу освіту за межами своєї держави. Для порівняння, у 2000 р. в світі налічувалося близько 2 млн студентів, що навчаються за кордоном, а їхня прогнозована кількість у 2020 році сягне 5,8 млн. В абсолютних цифрах за кількістю студентів, які навчаються за кордоном, попереду азійські країни – Китай, Індія та Південна Корея.

Освітню мобільність у Європейському Союзі забезпечує низка спеціальних програм з багатомільйонними бюджетами. За 20 років програмою Erasmus скористалися понад 1,7 млн громадян ЄС. Для академічних обмінів між державами Євросоюзу та іншими країнами в рамках цього

проекту працює програма Erasmus-Mundus («Еразм-Світ»). Проте, незважаючи на фахову підтримку з боку ЄС, нею скористалися лише поодинокі ВНЗ України, які мають реальні партнерські зв'язки з ВНЗ країн Євросоюзу.

В провідних країнах світу міжнародний компонент національної освітньої політики в останні 20 років став предметом уваги фахівців в галузі міграційної політики, працевлаштування, торгівлі, які включилися в процес регламентації, організації та фінансування академічної мобільності разом з регіональними неурядовими агенціями та міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄБРР, Світовий Банк).

Типологію суб'єктів організації студентської мобільності на національному та міжнародному рівнях показано на наступній схемі:

В контексті стратегічних завдань державної освітньої політики України зовнішню студентську мобільність слід розглядати як істотну статтю поповнення бюджету, а професійну мобільність професорсько-викладацького та адміністративного складу ВНЗ варто розглядати як механізм підвищення рівня національної освітньої системи за рахунок вивчення іноземного досвіду, а також як спосіб подолання відставання вітчизняної університетської науки, яке виникає через брак фінансування й відсутність сучасного обладнання.

Концептуальними щодо академічної мобільності є положення Болонської декларації про те, що студенти Європи мають потребу і право на навчання для здобуття ступенів, що визнаються в Європі, а не тільки в країнах, де їх здобуто, а також те, що головною відповідальністю навчальних закладів та установ європейської вищої школи є гарантування надання однаково високого рівня кваліфікації своїм студентам.

3. Термінологічна система у сфері академічної мобільності

Академічна мобільність студентів як галузь діяльності суспільства має свою специфічну термінологічну систему.

Вищі навчальні заклади-партнери – освітні установи, що уклали між собою угоду про співробітництво.

Грант (англ. Grant): – кошти, передані дарувальником (фондом, корпорацією, урядовим закладом або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи на безоплатній основі; – цільова фінансова дотація, що надається вченим на проведення наукових досліджень. На відміну від позики грант не потрібно повертати. Гранти є одним з основних способів фінансування освітніх та наукових проєктів. Як правило, грантові кошти покривають витрати на придбання апаратури, трансферні витрати, оплату публікації статей, оплату навчальних програм тощо. Умова одержання грантових коштів – позитивна рецензія на заявку.

Заявка, аплікаційна форма (англ. Application form) – офіційне письмове звернення апліканта до донора, направлене на виділення коштів, участь у конкурсі тощо, містить відомості про учасника та його кваліфікацію, характер та актуальність програми, передбачуваний план її здійснення, бюджет, можливості учасника щодо реалізації програми.

Однак на відміну 28 від бізнес-плану заявка пишеться, щоб отримати кошти на некомерційний проєкт, тобто на справу, що свідомо не принесе прибутку. Донор (грантодавець, спонсор) – приватна особа або організація, що розглядає заявки на грант, освітні програми та надає їх. Заявник, аплікант (англ. Applicant) – приватна особа або організація, що подає заявку на грант, участь в освітній

програмі. Кінцевий термін подачі, дедлайн (англ. Deadline) – крайній термін (дата та/або час), до якого повинне бути виконане завдання.

Стипендія (англ. *Scholarship*) – грошова допомога, що видається регулярно (як правило, щомісяця), людям, які навчаються на денних відділеннях (факультетах) спеціальних навчальних закладів і курсів різного типу, особам, що проходять навчання із відривом від виробництва, готуються до наукової праці в системах аспірантури (а також до захисту докторської дисертації), навчання за кордоном, стажування і підвищення кваліфікації. Для участі у програмах академічної мобільності студентів, як правило, необхідно засвідчувати рівень володіння іноземною мовою і/або рівень фахової підготовки.

4. Стан академічної мобільності в Україні

У той час, як у світі академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, в Україні вона залишається спонтанним та індивідуальним явищем. В Україні у 2012/2013 навчальному році контингент студентів ВНЗ усіх рівнів акредитації та форм власності становить 2 млн 170 тис. осіб, у тому числі понад 60,1 тис. іноземців із 146 країн світу, біля 4 тис. з яких – студенти з країн ЄС. Серед країн-імпортерів українських освітніх послуг на першому місці Китай – більш як 9 тис. студентів, на другому місці РФ – понад 6 тис., на третьому Туркменістан – понад 5 тис. студентів. За останні три роки кількість іноземних студентів зростає на 7-8 тисяч щорічно, чому сприяє дозвіл іноземним студентам з квітня 2010 року обирати мову навчання – англійську, українську або російську.

Разом з тим, офіційні джерела інформації про освітні можливості для іноземних студентів обмежуються щорічним

каталогом міжнародної освіти, що видається Департаментом міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Міністерства освіти. Існує багато інтернет-сайтів, які рекламують вищу освіту в Україні для іноземних студентів (www.comestudyinukraine.com; www.studyinukrainecheap.com, www.edu-ukraine.com; www.tostudyinukraine.org та інші).

Однак більшість іноземних студентів скаржаться на брак і обмеженість доступу до достовірної інформації, включаючи дані про вартість проживання в Україні та права іноземних громадян. Вони отримують мінімум інформації про власний правовий статус від адміністрації університетів, в яких навчаються.

За таких умов більшість іноземців користуються послугами посередницьких агенцій, які отримують плату за кожного іноземного студента і фактично не контролюються з боку ВНЗ та держави. Українські університети встановлюють тільки формальні умови вступу для студентів та заохочують агентів залучати якнайбільше студентів, незалежно від якості їхніх знань та мотивації. Отримання іноземними студентами дозволу на проживання на весь час навчання лише суттєво ускладнило контроль за нелегальними мігрантами, оскільки позбавило ВНЗ механізмів контролю, уможливило те, що особи, які, отримали реєстрацію, не стають до навчання.

Не існує офіційної статистики щодо чисельності українців, які здобувають освіту за кордоном та інформації, скільки з них повертається в Україну і скільки залишається за кордоном. За даними Голови комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Л. Гриневич, за міжурядовими та міжвідомчими угодами, щорічно їде вчитися за кордон близько 200 осіб. В рамках прямих угод між українськими та закордонними ВНЗ, щорічно близько 4 тис. осіб відряджається за кордон. За бюджетною програмою навчання і стажування у закордонних ВНЗ минулого року рекомендовано на навчання або стажування за кордоном 353

особи. Фактично лише тисячні частки одного відсотка від загальної кількості українських студентів користуються цим шляхом академічної мобільності. Проте ця статистика не відображає реального стану зовнішньої мобільності студентів. За словами заступника директора Департаменту вищої освіти, начальника відділу інформаційно-аналітичної роботи МОН України М. Фоменко понад 65 тис. українців здобувають освіту за кордоном. За даними Інституту Статистики ЮНЕСКО, у 2010 році за кордоном навчалося близько 35 тис. українських студентів. Близько 12,8 тис. українських студентів отримують вищу освіту в Росії, 6,4 тис. студентів в Німеччині, 3,2 тис. у Польщі. За офіційною статистикою кількість українських студентів у Польщі минулого навчального року зросла до 6,3 тис., що вдвічі більше, ніж у 2009-2010 роках. В десятку країн, де найчастіше навчаються українці, також входять США, Франція, Чехія, Італія, Угорщина, Австрія, Великобританія.

В останні 3 роки спостерігається тенденція до підвищення рівня внутрішньої мобільності студентів за рахунок спрощення механізму переведення студентів з одного ВНЗ до іншого за рахунок трансферу та накопичення кредитів ECTS. Бакалавр будь-якого університету може продовжувати навчання на другому циклі іншого університету. Переважна більшість успішних бакалаврів, які навчалися в приватному ВНЗ, намагається вступити до магістратури більш престижного державного вузу. Проте поки не запрацювала Національна рамка та дескриптори кваліфікацій, під час переведення студентів виникають значні академічні заборгованості. На часі налагодження системного партнерства національних ВНЗ, де мобільність стане частиною відносин, з урахуванням таких факторів, як місце розташування ВНЗ (у різних конкурентних середовищах чи в одному); фінансова скоординованість навчання в різних навчальних закладах; паритетність, особливо в обміні

студентів, які навчаються на умовах державного замовлення.

Підвищенню внутрішньої мобільності кадрів сприяє обмін викладачами між різними вищими навчальними закладами, який відбувається переважно за рахунок суміщення посад викладачами різних ВНЗ. Відміна права ректорів на заборону суміщення посад сприяє цьому процесу. Проте цей процес має спонтанний, некерований характер й зумовлюється переважно мізерними окладами українських викладачів.

Міжнародна академічна мобільність розвивається в Україні дуже повільно. Поїздки за кордон українське студентство здійснює коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості «мобільних українських студентів». Більшість академічних обмінів студентів відбувається шляхом укладення двосторонніх договорів між університетами України та Європи. Міносвіти зафіксувало цей стан речей в «Примірному положенні про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України», затвердження якого стало бюрократичною формальністю, що ніяк не сприяє академічній мобільності.

Ситуація з міжнародною академічною мобільністю кадрів іще гірша: стажування викладачів українських вищих навчальних закладів у провідних європейських університетах ніяк не координується й не фінансується українськими ВНЗ або державою. Не розробляються спільні із провідними європейськими університетами програми підготовки фахівців, спільні наукові програми мають поодинокий характер. Укладання міжуніверситетських двосторонніх договорів про обмін кадрами відбувається епізодично й часто має однібічний характер, оскільки іноземні університети можуть профінансувати перебування своїх фахівців за

кордоном, а вітчизняні намагаються здійснювати це «за рахунок приймаючої сторони».

Фінансування академічної мобільності МОН України пропонує здійснювати за рахунок коштів вищих навчальних закладів, фондів підтримки й розвитку вищої освіти, грантів, коштів приймаючої сторони або особистих коштів учасників академічної мобільності. В умовах, коли держава фінансує лише зарплату викладачам, стипендію студентам і частину коштів на комунальні витрати, українські ВНЗ не в змозі організувати академічну мобільність на належному рівні.

Національна рамка та дескриптори кваліфікацій була затверджена Постановою кабміну від 23 листопада 2011 р. № 1341. Проте «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESC), розроблені Європейською асоціацією з гарантування якості вищої освіти, принципово відрізняються від українських стандартів вищої освіти, оскільки вітчизняні стандарти уніфікують зміст освіти, а європейські – забезпечують якість процесу освіти і виступають основою реформування системи управління у вищій школі. Для гармонізації європейських та вітчизняних освітніх та освітньо-професійних стандартів потрібно зіставити національні й міжнародні класифікатори професій, їх функціональні параметри, критерії оцінки освітньо-кваліфікаційного рівня, виробити однакові підходи до нормативної і варіативної складової змісту підготовки у кожному напрямку й спеціальності, досягти співмірності навчальних планів за обсягами й характером практичної підготовки.

Висока якість освіти досягається за умови глибокої індивідуалізації навчання, коли ядром навчального плану студента є обов'язкові дисципліни, а далі він сам формує його варіативну частину, яка відображає спеціалізацію підготовки відповідно до структурно-логічної схеми. Оскільки європейські стандарти передбачають суттєве збільшення

обсягів самостійної роботи студентів, вона повинна отримати належне організаційно-методичне забезпечення.

Розвиток академічної мобільності уможливить прискорення інтеграції країни до Європейського освітнього простору, вдосконалення освітніх технологій, вихід якості української освіти на світовий рівень, інноваційний розвиток університетської науки та інтеграцію її з виробництвом, надходження значних коштів до державного бюджету, які можна інвестувати в розвиток вітчизняної системи освіти, покращить якість трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців.

5. Академічна мобільність у вищій освіті України

Займатися науково-дослідною роботою, навчатись та працювати у відомих університетах Європи – все це стає можливим для науковців та студентів багатьох країн світу, зокрема й України. Усвідомлюючи те, що сучасний світ вимагає від студентів та викладачів нових знань і навичок, вільного володіння іноземними мовами, в рамках співпраці з ближніми та віддаленими країнами, Європейська Комісія вдосконалює існуючі освітні програми та запроваджує нові. Завдяки таким міжнародним академічним програмам викладачі, дослідники, студенти мають змогу навчатись та працювати у різних країнах світу.

Тому позитивним для України щодо розвитку міжнародної академічної мобільності є укладання багатосторонніх договорів в галузі освіти та спеціальні освітні програми, які забезпечують активізацію міжнародної співпраці та підвищують мобільність, наприклад, «Еразмус Мундус», «Темпус», «Сократ», «Жан Моне».

Освітня програма «Темпус» (Транс'європейська програма мобільності для навчання в університетах, заснована 1990 р.) підтримує модернізацію системи вищої

освіти і створює простір для співпраці в країнах – партнерах ЄС. В програмі визначається усвідомлення важливої ролі вищих навчальних закладів у процесі економічного, соціального, культурного розвитку. Адже саме університети – джерела спеціальних знань, людських ресурсів і центри підготовки нових політичних лідерів. Україна приєдналася до програми «Темпус» у 1993 р. На той час основним завданнями програми були вдосконалення управління вищими навчальними закладами, розробка навчальних програм і підвищення кваліфікації викладачів, особливо таких дисциплін, як економіка, право, суспільні науки.

Участь України у програмі «Темпус», яка припала в період приєднання до Болонського процесу, вплинула на цілеспрямованість проектів. Тому до пріоритетних напрямів, окрім економіки, були включені інформаційно-комунікаційні технології, сільське господарство, екологія. На сьогоднішній день проекти програми «Темпус» запроваджуються майже в усіх областях України.

«Еразмус Мундус» – навчальна програма, розрахована на студентів ВНЗ та науковців, була започаткована Європейським Союзом для країн, які не входять до ЄС. В рамках цієї програми студенти старших курсів та науковці можуть отримати стипендії, щоб продовжити навчання або провести наукові дослідження у країнах ЄС. «Еразмус Мундус» охоплює приблизно 100 навчальних магістерських курсів найвищої академічної якості. Програму названо на честь видатного голландського вченого XV століття, Еразма Роттердамського, який мандруючи Європою, навчався і працював у різних університетах і усвідомив переваги міжнародної співпраці в освіті. А латинське слово «mundus» означає «світ», тобто відображає глобальну орієнтацію програми.

Програма «Еразмус Мундус» містить 4 компоненти: магістерські курси Еразмус Мундус; стипендії Еразмус

Мундус; партнерство; підвищення привабливості європейської вищої освіти. Українськими учасниками є: Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, Харківська національна академія міського господарства, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Національний університет ім. Тараса Шевченка, Дніпропетровський національний університет.

Програма Mitacs Globalink Research Internship – це міжнародна ініціатива для іноземних студентів з Австралії, Бразилії, Китаю, Франції, Індії, Німеччини, Мексики, Саудівської Аравії, Тунісу та України для дослідницького стажування в Канаді. З травня по вересень кожного року, учасники, що пройшли відбір, беруть участь в 12-тижневому дослідницькому стажуванні під керівництвом канадських викладачів університетів з різних наукових дисциплін: від інженерних, технічних і математичних до гуманітарних і соціальних наук.

Програма стажування в даний час доступна в більш ніж 60 університетах Канади (повний список можна переглянути за посиланням, у розділі “Student Information”). Випускники програми Globalink Research Internship, що зацікавлені в поверненні до Канади для навчання в магістратурі, мають право на отримання стипендії Globalink Graduate Fellowship.

Програма включає:

- роботу над спільним проектом з професором канадського університету (згідно ваших інтересів, навичок та попереднього досвіду);
- переліт Україна-Канада та Канада-Україна;
- трансфер з аеропорту до місця вашого проживання;
- стипендію на житло, харчування та проживання;
- медичне страхування;
- зарахування на період стажування до канадського університету;

- підтримку студентів-менторів на кампусі канадського університету;
- можливість відвідування заходів, воркшопів, семінарів з професійного розвитку;
- сертифікат, що підтвержує проходження програми Globalink Research Internship.

Усі сторони, що беруть участь у програмі Canada's Mitacs Globalink Research Internship Program for Ukraine, повинні дотримуватися вимог канадського університету, що стосуються етики дослідницької та наукової діяльності, згідно з політикою Mitacs щодо порядності досліджень. Будь-які питання чи суперечки навколо наукових досліджень чи порушення академічної порядності будуть вирішуватися згідно правил університету, що приймає студента на стажування.

Програма обміну для студентів вищих навчальних закладів (Global UGRAD) – це програма культурного обміну, яка здійснюється Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту США та підтримується народом Сполучених Штатів Америки. Ця міжнародна освітня та культурна програма обміну підтримує талановитих іноземних студентів, надає можливість майбутнім лідерам навчатися у США з метою поглиблення знань та вивчення культури і традицій Сполучених Штатів Америки. Програма для студентів бакалаврату вищих навчальних закладів (Global UGRAD) спільно здійснюється Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту США, Посольством США в Україні та організацією World Learning.

Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту США прагне до того, щоб його зусилля відображали розмаїття американського суспільства та суспільств за кордоном. Бюро прагне і заохочує до участі у всіх своїх грантових програмах та інших заходах людей з усього світу та пропонує можливості, що відкриті для всіх,

незалежно від їхньої раси, кольору шкіри, національного походження, статі, віку, релігії, географічного розташування, соціально-економічного статусу, фізичного стану, сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності. Бюро дотримується принципів справедливості, рівності та інклюзивності.

Державний департамент США оголошує відкритий конкурс для участі у програмі обміну для студентів бакалаврату вищих навчальних закладів (Global Undergraduate Exchange Program) 2020-2021. Учасників програми обиратимуть за такими критеріями: академічна успішність, лідерський потенціал, участь у громадському житті, володіння письмовою та розмовною англійською мовою, мотивації та готовності стати студентом обмінової програми.

Фіналісти програми Global UGRAD будуть навчатися протягом одного семестру без отримання ступеня в університетах Сполучених Штатах Америки за будь-якими спеціальностями. Зокрема, рекомендується подаватися на цю програму студентам за спеціальностями: бізнес адміністрування, підприємництво, STEM (природничі науки, технології, інженерні спеціальності і математика). Учасникам програми, які планують навчання в США за спеціальностями юриспруденція або медицина пропонується вивчення тільки базових курсів з вищезазначених спеціальностей. Учасники обираються за такими критеріями, як академічна успішність, лідерський потенціал, знання письмової та розмовної англійської мови, мотивація, громадська активність та готовність учасника до перебування у США в якості студента по обміну.

Програма обміну студентів вищих навчальних закладів Global UGRAD передбачає наступне фінансове забезпечення: оплату проїзду учасників програми до/із США, навчання в американському університеті, проживання та харчування,

медичне страхування, необхідні підручники та щомісячну стипендію.

Кандидати на участь у програмі Global UGRAD розглядаються незалежно від раси, кольору шкіри, релігії, етнічної приналежності або гендерної ідентичності. Особам з обмеженими можливостями наполегливо рекомендовано брати участь у конкурсі. Конкурс на участь у програмі Global UGRAD є відкритим і базується на основі академічної та особистої успішності кандидатів.

Аналіз науково-педагогічної літератури та інформаційно-аналітичних доповідей свідчить, що дослідження академічної мобільності стало предметом вивчення як українських, так і закордонних науковців. Аналітичний центр CEDOS (раніше Центр дослідження суспільства) щорічно проводить моніторинг про кількість українських громадян, які навчаються у закордонних університетах. За даними аналітичного центру CEDOS, число української молоді в іноземних університетах станом на 2013/2014 навчальний рік становило приблизно 47 724 осіб. Нами було проаналізовано найбільш бажані країни для навчання (Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія) та створено порівняльні діаграми, які наочно показують кількість українських студентів у вищих навчальних закладах іноземних країн за 2012/2013 та 2013/2014 навчальні роки.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що академічна мобільність в Україні набуває швидких темпів розвитку. Ми вважаємо, що українську освіту не варто повністю змінювати, а, навпаки, порівняти з європейськими стандартами та визначити шляхи вдосконалення. В цьому сенсі участь у міжнародних освітніх проектах має стратегічне значення для ВНЗ України.

6. Відгуки студентів вишів України про академічну мобільність: реальні труднощі та потенційні можливості

Почнемо з того, що ступінь проінформованості відносно академічної мобільності в окремих висловлюваннях студентів вкрай критичний. Більшість респондентів навіть не чули про такі практики. Ті ж учасники фокусованих групових інтерв'ю, які щось знали про таку норму Закону України «Про вищу освіту», як академічна мобільність, наголошували, що суттєвою перешкодою більш широкому впровадженню відповідних практик є відсутність належного механізму інформування та системного підходу до реалізації цієї норми. Прочитуємо респондентів:

«...Кафедри самостійно організовують якусь міжнародну співпрацю. Для багатьох програм потрібно оплату, власні ресурси, а це проблематично. Щодо мобільності з університету по програмі ERASMUS+, то знову ж таки немає достатньої інформації. Знав про це тільки той, хто зайшов на цей сайт, побачив оголошення і вирішив спробувати взяти участь. До багатьох ця інформація не доходить. Взяти для прикладу цю програму ERASMUS+, оскільки я є її учасником і матиму змогу з наступного семестру навчатися за кордоном в іншому вузі і здобувати досвід там. На цю програму прийшло з цілого курсу 3 кандидати, при тому, що програма дає перспективи. Я вважаю, що це перспектива мати якийсь досвід в іншому вузі, нехай і на семестр» (Ірина).

Відрядно, що студенти визнають потребу знання іноземної мови. Хоча загальний рівень знань, за їхньою оцінкою, радше, є досить низьким, молоді люди засвідчили готовність працювати в напрямі вирішення даної проблеми:

«Я думаю для будь-якої людини, яка би хотіла кудись виїхати, можна підтягнути мову, це не є проблема» (Володимир).

Як виявилось, студенти технічних спеціальностей мають дещо кращі можливості академічної мобільності, ніж студенти соціогуманітарного профілю:

«Університет дає таку можливість. Ми співпрацюємо з Польщею, правда, вибрані спеціальності ..., але можливість їхати за кордон є ... Здаєш екзамен, проходиш співбесіду, їдеши ... Я вивчаю системну інженерію, і в мене, в принципі, є підписаний контракт з компанією «Siemens» (Німеччина). Якщо на п'ятому курсі здаю іспит з німецької, то їду на півроку на стажування в цю компанію. Є можливість. Ми до кінця 4 курсу вчимо іноземну мову» (Тетяна).

«У нас так: якщо ти знаєш англійську, то все, двері відчинено, ... можеш їхати, куди завгодно, ...дуже легко ...» (Сергій).

«Це як у кого працює міжнародний відділ. У нас немає проблем. Під час навчання чи у виборі магістратури - немає значення. Наприклад, під час навчання на третьому курсі ти можеш виїжджати в інший університет, з яким укладені договори. Там можна навчатися протягом року, усі навчальні плани поєднані. Тому цілком така можливість є» (Володимир).

«... У нашому виші немає проблем з міжнародною мобільністю студентів, підписані відповідні договори і студенти можуть їздити на стажування під час навчального процесу» (Олег).

«... Наші студенти їздять як на семестрове навчання за кордон, так і на річне. Також в університеті діє програма подвійних дипломів. Я вважаю, що проблем у цьому аспекті немає» (Наталія).

Зазначимо, що студенти українських вишів засвідчили дещо вищий рівень суб'єктності у питанні академічної

мобільності, ніж їхні викладачі, що дозволяє стверджувати, що саме ця група може виявитися ключовим суб'єктом та ініціатором активного впровадження інновацій в освітній галузі:

«... У бажання – тисяча можливостей, а у небажання – тисяча причин. Можливості є, перспективи є, головне – докласти до цього зусиль. Наприклад, закінчивши на юридичному факультеті «Школу польського та європейського права», можна спокійно потрапити на три місяці чи на річне навчання, чи на піврічне стажування, чи взагалі на високооплачувану роботу до Польщі. Окремі студенти їздили до Сполучених Штатів Америки. В межах України студенти їздять на різноманітні конференції, тренінги чи інші заходи» (Володимир).

Однією з головних перешкод на шляху активізації практик академічної мобільності як студентів, так і викладачів, є традиціоналістський ціннісний дискурс, особливо притаманний респондентам, що представляли західний регіон України:

«Наша проблема є, напевно, в ментальності, галичани ... вони такі, що звикли сидіти на місці, їм дуже важко зрушитися з місця, вони є такі «домашні» люди» (Ірина).

Ще одним дискурсом, що презентував студентський загаль, був дискурс периферійності, який в окремих випадках мав місце у висловлюваннях наших респондентів.

«Я знаю, що в киевских вузах есть договоренность с другими странами, и у студентов есть возможность. Но для этого нужно желание и знание языков» (Олександр).

Цікаво відзначити, що, з огляду на результати нашого дослідження, внутрішня академічна мобільність, на думку студентів, є більш проблемною, ніж зовнішня. Проте, як виявилось, вона дуже цікава студентам українських вишів:

«Вот такого побольше. ... Хочется, чтобы я на месяц поехал поучиться в другом вузе. Это классно, супер. То есть у меня на месяц даже денежка нашлась бы» (Антон).

«... Програма обміну студентів є дуже цікавою. Хоча б поїхати в найближчі: Вінницький державний, у Львівський національний університет Франка, ...в ту саму Острозьку Академію, подивитися, як саме там здійснюється навчання ... куди-небудь, уже, ... проте такої можливості немає» (Олександр).

«А чи тебе прийме Київський університет? Мобільність передбачає один семестр в іншому університеті. Чи тебе прийме, наприклад, фізичний факультет Київського університету? Ну, академрізницю здав би. Здати академрізницю – то не така вже й велика проблема. Самому трошки підготуватися той тиждень, поїхати і здати, але чи університет би прийняв? От ... на міжнародному рівні я знаю ERASMUS, так, цим багато займаються, я знаю, що у нас це є, але чи вас би отак прийняли в Україні, то я невпевнений» (Роман).

«Академічна мобільність в Україні не здійснена, але при бажанні можливо поїхати за кордон» (Андрій).

Особливої уваги в контексті можливостей академічної мобільності для українських студентів потребують спеціальності медичного та правничого профілю, кваліфікаційні рамки яких та функціональні особливості потребують ретельного вивчення з метою узгодження із зарубіжними аналогами:

«... У медичному контрактники мають можливість на інтернатуру без проблем; студенти держзамовлення - ні, то кріпаки ... Пільговики при розподілі забирають нормальні місця, а так, то повезе, якщо дають сімейного лікаря, ... і дуже повезе, якщо не поїдеш обов'язкових три роки відпрацьовувати десь під кордоном з Росією ... Державники

без «підпільних вирішувань» такої можливості не мають ...» (Марія).

«Якщо в межах України, то студентська мобільність можлива, бо навчальні програми схожі, але наразі таких випадків не було. Що стосується аспектів мобільності за межами України, то специфіка юридичної спеціальності така, що український правознавець не може легко вивчати право у Польщі, і навпаки» (Діана).

7. Рекомендації щодо розвитку академічної мобільності як засобу інтеграції України у світовий науково-освітній простір

Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності в контексті Болонського процесу реально лише за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, її нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів.

З урахуванням європейського досвіду академічної мобільності, постає спектр завдань, котрі повинні бути вирішені на державному рівні і стати основою вироблення стратегії розвитку академічної мобільності у вищій освіті як однієї з форм її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір:

– Законодавчо-нормативне забезпечення академічної мобільності включає в себе відповідне оновлення державного законодавства щодо вищої освіти; візової підтримки академічної мобільності; захисту прав і безпеки іноземних студентів; розробку внутрішньо-університетського нормативно-правового забезпечення академічної мобільності з урахуванням специфіки освітніх закладів; створення

механізмів реалізації різних форм академічної мобільності узгоджених із законодавчими положеннями ЄС та нормами міжнародного права.

– Інфраструктурне і матеріально-технічне забезпечення академічної мобільності передбачає створення відповідних структурних підрозділів в штатному розписі ВНЗ, які повинні організовувати й шукати джерела фінансування міжнародного навчання, стажування й обмінів, надавати інформаційну та консультативну підтримку щодо програм і грантів з академічної мобільності, допомогу в оформленні необхідних документів, візовий супровід, медичне страхування тощо; розвиток інфраструктури ВНЗ, перш за все, гуртожитків, сучасно оснащеного аудиторного фонду.

– Кадрове забезпечення академічної мобільності. Великою проблемою є майже повна втрата ефективних структур і методики підготовки викладачів та кураторів для роботи з іноземцями, особливо на підготовчих факультетах. Існує гостра необхідність повернення таких напрямків підготовки фахівців, зокрема, в філологічні вузи.

– Інформаційне забезпечення і супровід академічної мобільності передбачає створення й щотижневе оновлення багаторівневої інформаційної мережі, яка повинна акумулювати та розповсюджувати актуальну інформацію щодо академічної мобільності для всіх учасників навчального процесу через інтернет-сторінку на сайті ВНЗ, проведення інформаційних семінарів за певними грантовими й обмінними програмами; створення дієвих механізмів рекламування переваг навчання в Україні для іноземних студентів тощо.

– Фінансове забезпечення академічної мобільності передбачає збільшення державної фінансової підтримки участі талановитої та соціально незахищеної студентської молоді в закордонних освітніх програмах; розвиток програм державного та приватного кредитування і субсидування

академічної мобільності; пошук грантів; вирішення фінансових аспектів академічних обмінів в рамках партнерства ВНЗ різних країн.

– Адаптаційні програми для учасників академічних обмінів передбачають створення відповідних інфраструктур (в першу чергу дієвого кураторства) для підтримки в адаптації іноземних студентів: правової обізнаності, медичного забезпечення, організації побуту й дозвілля, курсів з мовної та загальнокультурної адаптації.

Загальні висновки

1. Міжнародна співпраця, академічна мобільність студентів, участь у міжнародних освітніх програмах та проектах є пріоритетом розвитку освіти сьогодення. Кількість академічно-мобільних студентів невпинно зростає по всьому світу: експерти прогнозують стрімке зростання їх кількості і в майбутньому.

2. Ключову роль у розвитку та впровадженні програм міжнародної співпраці у галузі освіти відіграють організації локально-національного рівня, що пропонують широкий спектр програм навчання і стажування.

3. МОН України впроваджено програму конкурсних відборів на фінансування навчання або стажування у провідних ВНЗ світу для українських студентів, аспірантів та науково-педагогічних співробітників.

4. Джерелами інформації про розпочаті конкурси для участі у програмах міжнародної співпраці, про перелік пріоритетних напрямків міжнародної співпраці для представників вітчизняних ВНЗ є численні інформаційні портали та спеціалізовані сайти.

5. Академічна мобільність студентів – участь студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу (в Україні або за кордоном), проходження навчальної або

виробничої практики, проведення наукових досліджень з можливістю перезарахування в установленому порядку освоєних навчальних дисциплін, практик тощо.

6. За способом організації академічна мобільність поділяється на такі види: організована та індивідуальна.

7. За географічною приналежністю академічна мобільність поділяється на види: зовнішня та внутрішня.

8. Відповідно до мети академічна мобільність поділяється на такі види: горизонтальна та вертикальна.

9. За організаційною формою реалізації академічна мобільність поділяється на такі види: короткострокове навчання студентів, «Включений семестр», «Паралельне навчання», «Подвійний диплом», «Спільний ступінь», літні академії та школи, навчальна практика (стажування), виробнича практика.

10. Для участі у програмах академічної мобільності студентів, як правило, необхідно засвідчувати рівень володіння іноземною мовою і/або рівень фахової підготовки.

Список рекомендованих джерел

Основні рекомендовані джерела

1. Академічна мобільність у вищій освіті України.
Available from:
https://www.researchgate.net/publication/317167082_Akademichna_mobilnist_u_visij_osviti_Ukraini [accessed Jan 27 2020].
2. Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cedos.org.ua/uk/osvita>.
3. Болотська О. А. Розвиток академічної мобільності студентів як реалізація принципів Болонського процесу у вищій освіті України / О. А. Болотська // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – No 1.
4. В Україні збільшилася кількість іноземних студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education.unian.net/ukr/detail/191556>
5. Вища освіта України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/58/>
6. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н.М.Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 76-81.
7. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н.М.Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 80.
8. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н.М.Гуляєва // Матеріали VI

щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 79.

9. Держава не знає скільки українців навчаються за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/abroad/news/35490/>

10. Іноземні студенти додали Україні понад 4 мільярди гривень // Освітній портал Педпреса 24.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedpresa.com.ua/blog/inozemni-studenty-prynesly-ukrajini-ponad-4...>

11. Іноземні студенти додали Україні понад 4 мільярди гривень // Освітній портал Педпреса 24.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedpresa.com.ua/blog/inozemni-studenty-prynesly-ukrajini-ponad-4...>

12. Кількість українських студентів у Польщі зросла вдвічі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?kilkist_ukrayinskih_studentiv_u_polshhi_zroslo_vdvichi&objectId=1276778

13. Мирончук Н. М. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір// Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. Праць / за ред. проф. С. С. Вітвицької, доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-24.

14. Наказ Міністерства освіти і науки України № 635 від 29.05.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

15. Національний Темпус / Еразмус+ офіс в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tempus.org.ua/>.

Додаткові рекомендовані джерела

1. Жижко Т. Академічна мобільність – об'єктивна умова розвитку університетської освіти / Т. Жижко // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: Збірник наукових праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 10. – С. 6-10.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Карапетян А.О. Підвищення академічної мобільності як стратегічне завдання державної політики в сфері освіти / А. О. Карапетян // Аспекти публічного управління. - 2015. - № 1-2. - С. 48-55. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_1-2_8
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua> сс.14-15.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/248409199>
6. Свириденко Д.Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія / Свириденко Д.Б. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – 279 с.
7. Сокурянська Л.Г. Академічна мобільність українських студентів перед викликами сучасного світу: ризики академічної еміграції / Л.Г. Сокурянська, О.О. Дейнеко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства:

методологія, теорія, методи». – Харків: ХНУ, 2011. – №941. – С.239-245.

8. OECD. Internationalization and Traid in Higher Education: Opportunities and Challenges. – Paris: OECD Publications, 2004. – P. 20-21.

9. Santiago P., Tremblay K., Basri E., Arnal E. Tertiary Education for the Knowledge Society: Social Features, Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation. Vol. 2. / P. Santiago, K.Tremblay, E.Basri, E.Arnal. – Paris: OECD, 2008. – P. 243.

10. Teichler, U. & Janson, K. (2007). The professional value of temporary study in another European country: Employment and work of former Erasmus students. *Journal of Studies in International Education*, 11 (3/4), 486-495.

11. Teichler, U. (1997). The British involvement in European higher education programmes: Findings of evaluation studies on Erasmus, Human Capital and Mobility and Tempus. In *The Thirtieth Anniversary Seminars* (pp. 39-64). London: Society for Research into Higher Education.

12. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. *Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*. Leuven and Leuven-la-Neuve, 28-29 April [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-675_en.htm.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
*щодо академічної мобільності студентів у закладах
вищої освіти в сучасному просторі*

Укладачі : ВАСИЛИШИНА Наталія Максимівна
СКИРДА Тетяна Сергіївна

Видавництво «AVA print»

Київ, 2020

36

